

MIN STØRSTE FISKEOPPLEVELSE

7. juni 2012 vil jeg huske resten av mitt fiskerliv. Da hadde jeg min hittil største opplevelse med stang og snøre.

Tekst og foto: Lars Nilssen

FISKEN SOM FORÅRSAKET HENDELSEN var på langt nær den største jeg har fått. Det var dens historie og rammen rundt fangsten, som gjorde datoen til en merkedag.

Fjorårets sesong var den meste begredelige jeg har opplevd på det jeg kan huske. Det gikk dager og uker uten klekkinger, kun sporadisk vaking, vind fra morgen til kveld og temperaturer som ikke var verdig selv en dårlig norsk sommer. Det eneste unntaket i denne fjorårsommerens gjennomgangsmelodi var pinsedagene. Da var det til gjengjeld så varmt at en skulle tro vår Herre brant opp hele energilageret han hadde satt av til de kommende månedene.

I det *nordmarksvannet* jeg tilbringer mest tid, målte jeg aldri overflatetemperaturen til over 15 grader. Det virket som om bare noen prosent av de *døgnfluene* som kravlet rundt i startgropen til å stige opp til overflaten tok sjansen. En skulle tro de visste hva som ventet dem. De fleste stille vanns-døgnfluer trenger i alle fall én varm, solrik og vindstille sommerkveld for å fullbyrde sin livssyklus, gjennomføre sin paringsdans i buskene så damene blir befruktet og kan spre eggene sine ut på vannflaten. I 2012 var det ikke en eneste slik dag/kveld i den aktuelle perioden for døgnflueklekkinger på *Østlandet*. Maur så jeg ikke heller ikke snurten av verken i juni, juli, august eller september. De holdt

seg trolig inni tuene sine for ikke å forgå av kulde og regn. Det var en trøst at forholdene var minst like ille ellers i landet også

Det var rett og slett en sesong preget av møkkaføre.

LANG HORISONT. De siste ti årene har jeg bedrevet en virksomhet som i verste fall kan kategoriseres som miljøkriminalitet. Uten formel tillatelse fra *Fylkesmannen*, det være seg i *Akerhus*, *Oslo*, *Buskerud* eller *Oppland*, har jeg satt ut ørretunger i tjern som enten har vært fisketomme, eller kun befolket med abbor og ørekyte. Enkelte vann har gitt meg overraskelser av de helt store, mens i andre må aktiviteten min betegnes som enten resultatløs eller uinteressant.

25. august 2007 satte jeg 12 to-somrige ørretunger i et lite tjern som har en beliggenhet som tatt ut av et *Asbjørnsen & Moe*-eventyr fra forrige århundre, et svart, tilsynelatende bunnløst myrsvann uten annet tilsig enn en bitteliten bekk, som store deler av året var tørrlagt. Som de fleste andre høytliggende skogsvann, var det omkranset av myrtorver, mange steder så dårlig i holdet av et feiltrinn kunne få katastrofale følger.

Året før utsettingen hadde jeg målt pH-verdien (surhetsgraden i vannet) med en indikatorvæske som var nøyaktig nok til å fortelle om vannkvaliteten var liv laga for ørret. Jeg dryppet fem dråper indikatorfluidium i et reagensglass med like mange milliliter overflatevann. Etter å ha ristet blandingen forsiktig sammen, ble fargen på vannet rødoransje. Det formelig lyste fare. pH-en var ca fem, heller trolig litt i underkant enn over. Langt fra ideell for ørret, heller så lav at sjansen for dødelighet selv på utsatt ørret var overhengende.

Ut fra tidligere erfaringer med utsettinger i tilsvarende putter, og ideen om at den som intet våger intet vinner, bakset jeg meg året etter allikevel opp den uveisomme stien til tjernet med 12 ørretunger i sekken, vel forseglet i en stor pose med oksygen og vann. Etter å ha gått gjennom til knærne to ganger før jeg nådde myrkanten, lirket jeg posen ut av sekken og blandet brunt myrsvann med det friske transportvannet før småtassene fikk friheten til å dø eller overleve. Om dette har noe for seg, aner jeg ikke, men metoden anbefales om en skal sette fisk i habitater hvor vannkvaliteten er dramatisk ulik den de har vokst opp og transportert i.

Etter å ha sett de fortomlede småtassene svømme nø-

lende ned i det dype svarte intet, slang jeg sekken på ryggen og gikk tilbake til bilen. Det gikk flere år før jeg ofret dem en tanke.

7. JUNI skilte seg ikke vesentlig fra de andre junidagene. En sur vind jeg ikke husker om kom fra vest, sør, nord eller øst, førte med seg kald luft og fete skyer uansett.

Fordelen med å ha skogen som fiskearena, er de mange valgmulighetene. Det finnes alltid en leside, et tjern hvor vindrossene ikke gjør like mye av seg som på de åpne store sjøene, små putter som du ikke ofrer mye tid på gode dager fordi du antar at det blir en mulighet til å oppsøke dem senere på sesongen, en dag hvor været er eksempelvis som det var på det som vil fremstå som en av høytidsdagene når jeg skal skrive min fiskebiografi.

Det elendige fjorårsværet hadde allerede begynt å prege meg da jeg tråkket oppover stien jeg gikk fem år tidligere, den gang med en tung skvalpende sekk på ryggen inneholdende et dusin 10 - 15 cm lange ørretunger. Vel fremme konstaterte jeg at det ikke var et spor å se noe sted. Om jeg ikke så snurten av noe som helst, var det i alle fall ikke andre fiskere som hadde vært på ferde.

Kvelden i forveien var jeg inne på tanken om å børste støvet av min gamle abumatic-snelle og finne fram den røde og hvite duppen fra barndommen, et klenodium jeg fortsatt har liggende. I forskningens tjeneste er det meste lov og hvorfor i helvete skulle det vake i *Blåtjern*, når jeg ikke hadde sett annet enn småfisk vise seg i overflaten noe annet sted de siste fem dagene og været var det samme? Hadde ørretene overlevd, var de seks år gamle. En skogsørret på den alderen kan fort være kiloen. Slike fisker bryter ikke vannspeilet i utide.

Jeg speidet langs myrtorvene i to timer. Det klekket en og annen liten myrdøgflue, men det eneste som forårsaket noe som liknet på deilige vakringer var et par ender som dykket. Hadde jeg hatt en boks med ti meitemark, abumaticen og duppen i fiskeveska, hadde jeg ikke nølt med å vippe ut riggen og ventet på at duppen skulle forsvinne. Jeg bestemte meg der og da for å ta opp igjen barndommens meitefiske, komme tilbake til røttene, kanskje gjenoppleve de ulidelige spennende sekundene da duppen begynte å røre seg – før jeg ga et lite, markant tilslag og aldri visste hva som hadde latt seg overliste!

Hva var det ?

Tett inntil myrkanten på andre siden ...

01/ MITT RIKE

Lars Nilsen skuer utover sitt rike i Oslos østmark.

02/ MYRTJERN

Der ingen skulle tru at aure kunne bu ... Et av markas utallige myrtjern med lav pH-verdi og livsfarlige myrkanter.

03/ TUNG BØR

Det blir noen kilo å bære når to-sommrige ørretunger skal fraktes inn i marka.

04/ OVERLEVER DE?

Ikke godt å si hva som venter disse karene. Kanskje er vannet så surt at de ikke overlever, kanskje ikke ...

«pH-en var ca fem, heller trolig litt i underkant enn over. Langt fra ideell for ørret.»

02

03

04

«Det var først da jeg fikk presset henne opp i overflaten jeg

Var ikke det ett ... jodda ... og igjen. Om ikke et lyn fra klar himmel, så definitivt en fisk som var oppe!

UT MED FLUA. Fem minutter senere lå flua på vannet to meter utenfor gampesteinene som i sin tid hadde rast ut i tjernet. På steinen framfor meg lå nok fluesnøre til raskt å kunne plassere flua i nærheten om fisken viste seg. Det var 10 -12 meter bort til der den hadde vært oppe minst fem ganger i løpet av like mange minutter. På overflaten sto et par *vespertinaer* og tørket vingene. Et snes eksemplarer av noe bitte smått, en mikroskopisk fjærmyggart, var i tillegg det eneste jeg kunne se som åpenbart liknet på ørretmat. Det var ingen åpenbar grunn til at en stor fisk skulle lete andre steder enn under vannskorpen etter mat. Men det var en fisk! Om den var stor eller ei, var umulig å si, men det VAR en fisk!

I enden av fortommen hadde jeg bundet på en *Cock Y Bondu* krok 14, en glimrende allrounder.

Tunnelsyn. Bankende hjerte. Fokus. Det var ikke rare flekken fisken hadde vist seg på – maks et par kvadratmeter. Hadde jeg vært ørret, hadde jeg trolig bodd der jeg også. En liten bjørk hang ut over vannet. Myrkanten hadde dannet en liten vik. Det er påfallende hvordan ørreten kan være ekstremt stasjonær også i små vann. Skulle den vise

seg igjen, var sannsynligheten overhengende for at det ville bli akkurat der.

To minutter, fire minutter ... Den var garantert ikke skremt. Jeg hadde sneket meg ned til vannkanten som en gaupe. Jeg vurdert et forsiktig kast i retning target, men bestemte meg for å vente et par minutter til. Hva var det?

I ytterkanten av tunnelsynet mitt bredte det seg noe som ikke kunnet være annet enn vakringer. Jeg våger påstanden at det er det tregeste tilslaget som noen sinne har krokeret fisk på stille vann. Da tiden i mitt univers var ikke-eksisterende i det foregående og påfølgende kvarteret, aner jeg ikke om det gikk fem, ti eller tjue sekunder fra fisken hadde vært oppe og tatt flua til jeg fikk strammet opp.

At flua di blir tatt mens du har blikket rettet en annen vei, er noe alle stillevannsfiskere har opplevd. Å derimot kroke sin livs fisk på den måten, er verken hverdagskost eller noe å være spesielt stolt over. Men det skjedde.

Fisken ble tydeligvis like sjokkert som meg over å kjenne motstand. Etter at det var opprettet kontakt, nølte den et par sekunder, som om den skulle få far til å tro det var en liten abbor han hadde lurt. Like etter la det som skulle vise seg å være en vakker skogstjersdronning bredsidet til og skøyt fart.

så hvor dårlig den feite bronsebrune madammen var krøket.»

Synketømmer er fiskerens store fiende når en stor ørret er overlistet. I Blåtjern ligger urgamle råtne trær på kryss og tvers overalt. På min høyre side hadde to kjempegraner deiset ut i vannet en gang for lenge siden, med kvistene sprikende i alle retninger. Min eneste mulighet for å vinne basketaket som skulle utspille seg, var å benytte overraskelsesmomentet, tvinge fisken opp i overflaten raskest mulig, melde hardt og konsist hvem som var master of seremoni. Det fikk briste eller bære.

Det var først da jeg fikk presset henne opp i overflaten jeg så hvor dårlig den feite bronsebrune madammen var krøket. Kroken var festet ytterste i overleppa, tredd gjennom det som bare kunne være noen millimeter ørrethud. Jeg kunne ikke gi henne et sekunds mulighet til å stikke om jeg skulle få henne i håvmaskene.

Etter et minutt eller tre med hvesing i overflaten, med hodet halvveis over vann, ga hun seg plutselig, noe store ørreter ofte gjør når de skjønner at slaget er tapt. Hadde hun visst hvor lite som skulle til for å leve videre, ville hun sikkert lagt inn et siste plask, for i det hun kom sigende den siste meteren mot hoven, løsnet kroken. Flua kom farende mot meg. Men det var som om momentet i stanga hadde forplantet seg over i den forfjamsete og slitne fiskekroppen. Hun formelig skled inn under steinen der jeg sto.

Desperat og full av adrenalin kjørte jeg håven ned der hun var blitt borte og noen sekunder senere heiste jeg opp tre kilo druknet myr og 1,8 kilo ørret. Jeg avlivet henne med fire knallharde kakk med knyttneven mot skallen. Jeg måtte bare se kjøttfargen og analysere dietten hennes, se hva som befant seg i magen hennes.

En seks år gammel ørret, 1,8 kilo tung og 52 centimeter lang i et lite, surt skogsvann innenfor rekkevidden av en kveldstur fra Oslo sentrum er ikke noe en opplever hver sesong. For en som er litt mer enn middels opptatt av forvaltning, var opplevelsen formidabel. Hun er den foreløpige prikken over i-en i mine opplevelser av gjenfangst av ørretunger jeg selv har båret til småtjern hvor fisken får mulighet til å fråse i næring og bli gammel nok til å bli stor. Det ble ikke den siste turen til Blåtjern i løpet av fjoråret. Jeg besøkte vannet igjen fire ganger til, men så ikke snurten av noe som liknet fisk.

Skjebnen til de 11 andre fiskene jeg bar opp i 2007, aner jeg ingen ting om. Vel vitende om at ørreter i slike vann med god mattilgang og minimalt stress i konkurransen om føden, fort kan bli 10 år gamle, frykter jeg at vannet kan legge beslag på alt for mye fisketid i årene som kommer. //

05/ FØR
Forsiktig, forsiktig. En liten ørret settes ut i et skogstjern. Kan dette være det berømte «før»-bildet?

06/ ETTER
Jaggu var det ikke blitt en skikkelig fisk av rakeren. Her er et lite «etter»-bilde.

GUD I EGET RIKE

Spenningen i å følge utsatte ørretungers vekst og livsløp i forskjellige habitater ble en naturlig del av min fiskeiver fra jeg ble hekta på ørret i tenårene.

Tekst og foto: Lars Nilssen

02

03

04

DEN GAMLE LÆREBOKA SA at det måtte være gitte vannkjemiske forutsetninger for at utsatte ørretunger skulle overleve og vokse seg flotte. Bortsett fra å sette for mange fisk, stemmer ikke alltid gamle kart med terrenget. Min mentor i praktisk fiskekultivering lærte meg dessuten at den som intet våger, intet vinner.

DET STARTET PÅ 70-TALLET. Fram til begynnelsen av 70-tallet år var de bynære småvannene i skogen øst for Oslo enten fisketomme eller dominert av overtallige abborbestander.

Nordstrand Jeger og Fisk Forening organiserte arbeidslagene til *Oslomarka Fiske Administrasjon (OFA)* i området. Primus motor i arbeidet var en nitidig, ivrig og systematisk herre ved navn Trygve H. Han hadde en offensiv og forskende tilnærming til oppgaven, som kort fortalt gikk ut på omskape uinteressante myrputter til spennende ørretvann. I enkelte tilfeller var forsøkene i så stor grad å tukle med skaperverket at vår Herre nektet å gi etter, men påfallende ofte overlevde fisken der ingen ville tru at aure kunne bu.

Søndre Trollvann er et lite rundt myrtjen som ligger en kilometer øst for Enebakkveien i grensetraktene mellom Oslo og Akershus. Hadde du evnen til å filtrere bort bils-

«Mange med kunnskap om pH og forsuring, ville veddet tusen spenn på at de aldri ville se snurten av utsatt ørret i slike omgivelser.»

tøyen, kunne du føle villmarkas sus langs myrkantene, som om vannet skulle vært langt utenfor allfarvei. Og i sitt mikrokosmos, var tjernet akkurat det. Det lå in the middle of nowhere, uten verken hovedsti eller ferdselsåre inn i *Marka* på kilometers avstand. Tjernet var omkranset av tett skog, et klassisk svart skogstjern, som med det blotte øyet virket bunnløst. Det var fisketomt. Det lå så bortgjemt i sin nærhet til sivilisasjonen at ingen engang hadde gidde å sette ut abbor her, den tiden noen drev med den slags.

Søndre Trollvann var, som mange andre myrtjern i *Østmarka*, surt fra naturens side. Den giftige nedbøren fra kontinentet på 60-, 70- og 80-tallet bidro til ytterligere forsuring. pH-målingene som ble foretatt på begynnelsen av 80-tallet, viste rødt. De avslørte verdier så lave at ørret i teorien ikke skulle kunne overleve. På tross av dette satt Trygve ut et par dusin to-somrige ørreter sammen med et tilsvarende antall bekkerøyer – en art som er langt mer tolerant for sure omgivelser enn den norske brunørreten. Fra utsettinger i småputter i *Femundsmarka* hadde han erfart at når det kom til ørretens overlevelsessevne var selv det umulige mulig.

Det viste det seg å være i *Søndre Trollvann* også. At bekkerøylene vokset seg feite og trinne kom ikke som noen bombe. De er hissige på grøten av natur og kjenner ikke uttrykket kresen. Flere av de som ble tatt opp hadde bl.a. gasset seg i frø fra vannliljer, noe jeg aldri har hørt om fra en ørretmageanalyse.

Men ikke bare bekkerøya koste seg big time. Det samme gjorde ørretene. Forsommeren 1985 ble det tatt en på 47 cm som veide 1100 gram. Noen uker senere ble det lurt opp to til over kiloen. Selv da vannet var på sitt sureste på slutten av 80-tallet, produserte det ypperlige fisker.

En vannprøveserie foretatt 27. april 1988, viste følgende pH-verdier:

En meter – 4,08, to meter – 4,48, tre meter – 4,88, fire meter – 4,77.

Mange med en viss kunnskap om pH og forsuring, ville veddet tusen spenn på at en aldri ville se snurten av utsatt ørret i slike omgivelser. Men de ungene som ble satt ut på slutten av 80-tallet førte til et kanonfiske 4 – 6 år senere.

STOR EGENINNSATS. I Norge er fiskeutsettinger i stor grad dugnadsbasert og organisert via lokale jeger og fiskeforeninger. Fisken hentes på et settefiskanlegg og transporteres i tette poser fylt med 1/3 vann og 2/3 oksygen. De som transporterer og bærer fisken inn til dit den er tiltenkt, er som regel selv fiskere og har et nært forhold til vannet og området fisken skal settes i.

Alle som selv har satt ut ørretunger, har enten tenkt tanken eller gjort det: Vippet ut en håndfull fisk i et lite vann eller tjern uten å fortelle det til noen – kanskje bortsett fra et par petri brødre. Enhver fisker med hjertet på rett plass ville gjort det samme om han hadde hatt muligheten. Å ha ett eller flere hemmelige ørretvann, er en guttedrøm de fleste av oss bærer. I vår tid, hvor offentlighetens øye og mediakåte fiskere speider og sprer informasjon mer effektivt enn noen gang, er realiseringen av en slik drøm våtere enn noen sinne.

Via TV-programmer, DVD-er, artikler og nettet har jeg bidratt til å blottlegge og ødelegge idyllen ved mang en perle, egne og andres. Ikke det at alle mine hemmeligheter var blitt blottet, men mange nok til at jeg følte at det var på tide å gjøre noe med det. Jeg ville starte fra grunnen av. Og for snart 15 år tilbake satte jeg i gang noen private eksperimenter. Gjennom Trygve hadde jeg erfart hvilke premisser som må ligge til grunn for å lykkes, og hva som skal til for å få til store ting. Og det var det som var drivkraften: Skape ørretvann med stor fisk, tjern med mer enn et halvt dusin ørreter over kiloen.

ET EKSPERIMENT. I 1999 satte jeg ut et snes ørretunger i tre små tjern i *Nordmarka*. Fagsekretæren i OFA var informert

om utsettingen, men verken han eller jeg nevnte eksperimentet for noen. Det ene vannet visste jeg ville levere. Jeg var nemlig ikke den første som hadde gitt ørretunger et forsøk i tjernet. På en fest ti år tidligere hadde jeg truffet en nordmarking som hadde båret fisk hit ved flere anledninger da han bodde i marka. Han fortalte i panegyriske vendinger om hvor raskt de små fiskene han fanget i en nærliggende bekk vokste i vannet. Karen var ingen sportsfisker. Han brukte vannet som spisskammers og garnfisket det med grove masker hvert tredje år. Det resulterte alltid i et dusin ørreter over kiloen av topp kvalitet. Det var imidlertid mange år siden han hadde flyttet fra plassen som lå en kilometer unna, og han bekjent var det ingen som hadde overtatt virksomheten.

Fiskehistorier fortalt med høy promille, er enten usminnet sanne eller fulle av løgnaktigheter. Men da jeg oppsøkte tjernet for å ta det nærmere i øyesyn, bekreftet det muligheten av troverdighet i fortellingen: Det lå perfekt til, langt unna nærmeste fiskevann. Et kilometer til nærmeste blåmerka sti, pH over 6 og en bitteliten bekk inn og ut – for unnselig til at det var fare for gyting, men en kilde til friskt vann gjennom vinteren. Det var 15- 20 meter på det bredeste, maks 80 meter langt og med et gruntområde i nordenden. Stimer med stor ørekyte svømte langs breddene – et godt tegn. Ikke bare er kyta kritisk på vannkvalitet, den kan være mat for store ørreter.

Uka etter satte jeg 12 to-somrige ørretunger og returnerte ikke før tre år senere. Da ble jeg møtt av et vak som levnet liten tvil om at i alle fall én av fiskene mine hadde overlevd i beste velgående. Den var oppe tre ganger før den avslørte sine ytre mål: 930 gram tung og 44 cm lang. Etter å ha lurt broren et kvarter senere, en illsint krabat like feit og lang med huden så spettet av svarte fregner at de liknet på tatoeringer, hadde jeg fått svaret jeg trengte.

BEST Å IKKE SI NOE. Stig Werner er en energisk og dyktig »

01/ GUD

Å være Gud i eget rike kan nok være fristende for de aller fleste ørretfiskere.

02/ ØRRETMAT

Vespertina så langt øyet kan se. Kan en sulten ørret ønske seg mer?

03/ KILDEN

Litt av en overraskelse - bekken var iskald. Jeg hadde funnet kilden.

04/ I HÅVEN

Endelig trygt i håven. Et av mine ørretbarn hadde kommet tilbake til sin skaper.

05/ HVOR MANGE? Hvor mange slike kan et lite skogstjern produsere?

06/ KALDT Stor var min overraskelse da vannet i bekkene viste seg å holde fire grader.

07/ VERDIG KAMP Ørreten ga meg en kamp verdig sine 830 gram. Den hadde doblet sin vekt i løpet av vinteren og våren.

markfisker. Før han hadde forfinet sine selvportretter, treddet han alltid fiskelikene sine på en kjepp, holdt de opp foran kamera og gliste fra øre til øre med capsen bak fram i det selvutløseren foreviget ham og fangsten. Han kakket alt som ble offer for tugga hans, og elsket å posere med døde ørreter, jo større jo bedre.

For noen år siden bestemte han seg for å dyppe marktugga si i hver eneste blå flekk på Oslomarka-kartet, og på OFAs hjemmesider skulle det legges ut utførlige rapporter om ferden. Faren for at han oppdaget *Fugletjern* var overhengende, og ut fra den velkjente strategien: «*Ifu can't beat them – join them*», ringte jeg ham. Jeg visste han også hadde noen kort i ermet jeg kunne ha interesse av.

Jeg angret den dag i dag på at jeg inngikk byttehandelen, en transaksjon forseglelet med taushetsplikt. I bytte mot *Fugletjern* fikk jeg tre av hans hemmeligheter. Det var mildt sagt en dårlig deal. Da han i tillegg blåste min til da største triumf ved å legge ut et bilde av tjernet på OFA-sidene med en panegyriske undertekst, er det fristende å benytte denne anledningen til å ta hevn. Jeg vet hvor han har tatt så godt som alle to-kilo-pluss fiskene fra Oslomarka de siste årene.

Men vel vitende om at jeg ved slik smålig oppførsel ikke bare fucker hans hardt ervervede jordbærsteder for ham, velger jeg heller å tie. Men jeg har lært EN ting: Hold kjefte om gromvann du har funnet eller bidratt til å lage, ikke fortell om dem til noen, og i særdeleshet ikke markfisk-kakker. Ikke noe i hele fiskeverden er så kjipt som vissheten om at din lille hemmelige perle er penetrert av meitemarkttugger hvis hensikt er å ta livet av de fiskene du har gjetet i årevis.

KALDT OG KLART. En sommerdag i 2004 gikk jeg en lang tur. Jeg skulle ta noen putter jeg aldri hadde vært ved nærmere i øyesyn. På veien passerte jeg et vann hvor jeg hadde sett innpå 100 tusenbrødre av abbor ligge henslengt ved siden av fire pilkehull en påske noen år tilbake. Det var en varm dag. Jeg var tørst, men heller enn å stikke koppen ned i sommervarmt stille myrvann, valgte jeg en ørliten bekk, som nærmest kom fra ingenting.

Halvveis i første slurken kastet jeg koppen fra meg i en refleks, som når du våkner et sted du ikke burde vært en formiddag, strekker deg etter noe som ser ut som et glass med vann, gurgler innpå og det viser seg å være sprit. Vannet fra det som viste seg å være et oppkomme var ikke bare kaldt, det var Iskaldt! Det på overflaten tilsynelatende ordinære lille skogsvannet, viste seg å være en «*Spring Creek*», et tjern dannet av kildevann fra jordens indre. Vann det er skrevet de heftigste beretninger om i amerikanske fluefiskeblader.

Kildevann er basisk, og det er kaldt. Måler du tempen i kildens utspring holder den fire grader året rundt. I umiddelbar nærheten vokser det ofte en irrgrovn mose. Basiske vann er krystallklare, om de er omkranset av myr eller ei. De har en helt annen insektsfauna enn sure, humusrike

«Kildevann er basisk, og det er kaldt. Fire grader i kilden.»

FEM NØKKELFAKTORER FOR Å LYKKES

- 1 Ørretungene bør ikke ha muligheten til å reproducere. Småtjern uten definert innløp eller utløp er gull. Uten formering er du Gud i eget (fiske)rike. Du har kontroll på antallet individer og du risikerer ikke overfolkning. Lar du fiskene gå der i årevis uten å ta livet av dem, har du snart en flokk unger som verken bråker eller griner. De blir tvert om svære og feite og vanskelige å få kontakt med.
- 2 Sett heller for få enn for mange.
- 3 Ikke sett ut fisk oftere enn hvert tredje år. Da kan du skille årgangene fra hverandre, i alle fall til en viss grad.
- 4 Ditt potensielle paradisi må ligge avsides og helst være fisketomt. Ørreten har som kjent den deilige egenskapen at den vaker. Det avslører seg raskt om utsettingen har vært vellykket.
- 5 Hold kjefte. Ikke fortell noe til noen. Selv bestekompisen din kan avsløre seg i fuktig lag.

Mangel på oksygen om vinteren kan være et problem. Mye vegetasjon i vannet er bra for næringsforholdene, men råtnende plantematerialer bruker mye av vannets oksygen gjennom vinteren, og uten definert tilsig er tilførselen av oksygenrikt vann minimal. Tatt dette i betraktning kan sure habitater være bedre egnet enn basiske, da disse har en langt større produksjon av planter, som råtner under isen. Denne prosessen forbruker store mengder oksygen.

myrvann, og de yrer av liv på mikronivå. Dette gir seg voldsomme utslag på utsatte ørreters vekst.

Siddharta Gautama (563–483 f.Kr.) var en indisk prins som fikk ærestittelen Buddha, som på sanskrit betyr «den oppvåkne». På et tidspunkt i livet innså han hvordan alt henger sammen – forutsetningen for å oppnå nirvana – en tilstand av fullstendig harmoni. Han er regnet for å være mannen som stiftet buddhismen.

Jeg har døpt det som skulle bli mitt favorittvann etter ærestittelen hans. Allerede to år etter mine første utsettinger i dette forunderlige tjernet, hadde jeg så mange øyeblikk av oppvåkenhet og følelsen av å virkelig ha skjønnet hva det hele dreier seg om, at jeg ga det navnet Buddha. De siste årene har riktignok navnet hengt ved nærmest som et religiøst alibi for å forsvare tidsbruken min langs breddene ovenfor meg selv. Tjernet mistet mye av sin religiøse mystisisme en sommerkveld i 2009 da fire markfiskere ved en tilfeldighet slo seg ned på et berg i sørenden. Å se fire Andersen-dupper duve over grunna der det alltid klekker fjærmygg, der det alltid vaket, dit jeg aldri når med flua, tok på en måte jomfrudommen på min kjærkomne hemmelighet.

RASK VEKST I KILDEN. Den første ørreten jeg overlistet i Buddha var 830 gram. Det var bare ti måneder siden kaldtvannssjokket, og av dem var over halvparten iskalde vintermåneder.

Den var trolig den største av et snes tre-somrige ørreter jeg satte ut i vannet høsten etter oppdagelsen av kilde-

vannsbekken. Ofte har ørreter som har levd tre somre på pellets vanskelig for å tilpasse seg til en ny virkelighet. I Buddha var det tydeligvis ikke noe problem. I løpet av vinteren og våren hadde den blitt 12 cm lengre og doblet sin vekt og vel så det.

Min heftigste opplevelse hadde jeg høsten før markfiskekvartetten gjorde sin entre. En solrik høstdag lurte jeg to sinte hanfisker med en halvtimes mellomrom. Begge var tett oppunder halvmeteren lange og vaket rolig og kontrollert da de plukket maur tett langs land.

At det svømmer ørreter på størrelse med Blåtjernsfisken og vel så det i mitt rispete paradisi, er jeg ikke i tvil om. Til sommeren skal jeg overliste minst én av dem. Det vil kreve tid, men jeg bruker heller mine fiskedager i vann som Buddha og Blåtjern framfor å vandre langs nedtråkkete stier langs velkjente elver og vann, hvor fiskere poserer på nettet med fangsten sin ved breddene til stadighet.//

* (Det må nevnes at den virksomheten jeg her har presentert strengt tatt er på siden av norsk lov. En skal ha godkjennelse fra fylkesmannen for å sette ut fisk. Om denne artikkelen skulle medføre etterforskning og endatil forføyninger fra lovens lange arm, tar jeg det med et smil om munnen. De eventuelle fingeravtrykkene som søkes på mine utsatte fisker, er for lengst vasket bort, og det skrevne ord er heller ikke noe bevis i seg selv.)

10	High Alkaline Ionized Water Spinach Broccoli Olive Oil Green Tea
9.0	Lettuce Celery Apples Almonds Carrots Tomatoes Cabbage
8.0	Most Tap Water
7.0	Fruit Juices Most Grains Eggs Fish Tea
6.0	Cooked Beans Chicken Beer Sugar
5.0	Reverse Osmosis, Distilled & Many Bottled Waters
4.0	Coffee White Bread Beef
3.0	Shellfish Pastries Pasta Cheese Soda

VANNETS PH-VERDI

En væske sin surhetsgrad måles i enheten pH, pondus Hydrogenii (pondus – vekt, hydrogenium – hydrogen). Nøytralt vann har pH 7. pH under 7 indikerer surhet, over 7 at vannet er basisk. pH-indikatorer består av kjemiske stoffer som skifter farge ved én bestemt pH-verdi. I sin enkleste form fås disse som papirstrimler - lakmuspapir. Skal prøvene gjøres nøyaktig må en bruke indikatorvæske eller et elektronisk pH-meter.

SUR NEDBØR er en konsekvens av luftforurensning, hovedsakelig forårsaket av tilført svoveldioksid (SO₂) og nitrogenoksider (NO_x). Oksidene reagerer med vanddamp i atmosfæren, og danner svovelsyre (H₂SO₄) og salpetersyre (HNO₃).

SURT VANN i seg selv er ikke dødelig for ørret. Men kommer det som nedbør, fører det til utfelling av giftige metaller som kvikksølv og aluminium, som er bundet i jordsmonnet. Utfelt aluminium setter seg på fiskens gjeller og kvaler den sakte. I humusrike myrvann binder imidlertid aluminiumen seg til de mikroskopiske myrpartiklene i stor grad. Er tilsiget fra omgivelsene minimalt, har det vist seg at ørret kan overleve i ekstremt sure omgivelser.

ØRRETDIETT I SURE SKOGSTJERN

01/ ØRRETMAT

Mageinnholdet gir en god indikasjon på hva ørreten har gumlet i seg.

02/ SURT MEN...

Myr tyder på surt vann, men ...

03/ INDKATORVESKE

Et par dråper og du vet hvor surt det er.

04/ PH

Sjekk av pH-verdi mot skala.

Det blir ikke nødvendigvis liten produksjon av ørretmat i et vann selv om det er surt. Insektsfaunaen er riktignok ikke så artsrik som i vann med høy pH. Artene er færre, men de som finnes, kan til gjengjeld opptre i enorme mengder.

En seks år gammel skogsørret på nesten to kilo forteller om en fisk som har levd et liv med et bugnende matfat lett tilgjengelig. For å produsere ett kilo fiskekjøtt anslås det at en ørret må konsumere ca ti ganger så mye biomasse. Hvis alle de tolv fiskene jeg satt ut i Blåtjern hadde hatt samme formidable vekst som den ene jeg fikk, ville de til sammen ha spist ca et kvart tonn evertebrater (virvelløse dyr) siden de ble satt ut i 2007. Vannet er for surt for ørekyta. Den lille karpefisker, som har gjort mye ugang i norske ørretvann, krever pH over 6 for å overleve og abbor finnes ikke. Det er mulig en og annen frok eller mus har forsvunnet ned i en ørretkjøtt, men da dette er fenomener som bare oppstår i svært begrensede tidsrom gjennom en sesong, er det insektene som utgjør «grunnåta».

RØPET AV MAGESEKKEN. Da jeg åpnet magesekken på den magiske storfisker, avslørte innholdet det

meste av hva insektsfaunaen i sure myrvann har å by på for en sulten ørret: Fjærmygg, vårfluelarver, teger, buksvømmere og vannkalver. Selv om det var midt i klekkeperioden for den eneste døgnfluearten som trives i slike omgivelser (leptophlebia), utgjorde døgnfluenymfer og duns en marginal andel.

Jeg levde lenge i den villfarelse å tro at fargen på fiskekjøttet kan fortelle om et vann er surt eller ei. Det er en sannhet med mange modifikasjoner.

Jeg har aldri fått lavlandsørret så knallrød i kjøttet som i Søndre Trollvann, selv da vannet var på sitt sureste. Årsaken var at fisken hadde spist store mengder vannlopper eller dafnier, et bittelite krepsdyr som gjør fiskekjøttet ildrødt. Har ørreten god nok tilgang på føde, er den ikke så hissig på disse bitte små krepsdyrene, som beveger seg opp og ned i myrtjernet i store søyler med sollyset. De opptrer i enormt antall og er så små at de umulig lar seg imitere. Ørreten fra Blåtjern var hvit, men ikke mindre feit av den grunn. Den hadde hatt nok annet å gaffe i seg enn bitte små dafnier.

VANNKALVER. Vannkalver er fellesbetegnelsen på en type biller som finnes i en mengde varianter, fra små til kjem-

pestore (2-50 mm). Både de voksne billene og larvene er grådige rovdyr. Kjempevannkalvene, som blir opptil 4-5 cm lange, kan ta så store byttedyr som småfisk og store igler.

Det er slående hvordan mageinnholdet i tre av de største skogstjernerørretene jeg har sett, har inneholdt mange vannkalver – et insekt jeg aldri har sett imitert hos en eneste norsk fluefisker. Det handler ikke bare om at de fleste bindefanatikere aldri fisker der vannkalvene finnes. Vannkalvene beites nemlig fort ned av introdusert ørret. De er den føden ørreten tar først. De er nemlig svært lett synlige for fisken. Vannkalvene har ikke gjeller og er avhengige av å hente oksygen fra luften. Man kan se både voksne individer og larver henge fra vannoverflaten og puste, selv om det bare er spissen på bakkroppen som bryter overflatehinna. Det sier seg selv at de er et lett bytte for sulten ørret, og de utgjør en god munnfull.

Skal du på ørretjakt i sure myrvann med få individer kan trolig en imitasjon av dette merkelige insektet, være en killer. Jeg melder meg herved som mer enn middels interessert mottaker av både rapporter om oppsøkende feltarbeid med vannkalvimitasjoner og mottaker av kreasjoner bundet med det for øye å likne på snålingen.

FLOTT SJØØRRETGUIDE FRA PELLE KLIPPINGE

PELLE KLIPPINGE trenger vel ikke noen ytterligere introduksjon.

Sjøørret-guiden han har skrevet for Småland og Öland er virkelig bra. I dette området, hvor blant annet legendariske Emån munner ut, svømmer digre sjøørreter. Å komme i kontakt med dem er imidlertid langt fra noen selvfølge, men sjansen øker definitivt med den hendige lille boka som nå er i salg.

Med fine kart, markerte hot spots, gps-koordinater, samt personlige betraktninger og fangstrapper, tar Klippinge for seg 48 ulike kyststrekninger. I tillegg deler han sine mange erfaringer og tips for å komme i kontakt med de virkelig store sjøørretene. Han presenterer sine favorittfluer, en temperatuversikt og tar for seg etikett. Det hele akkompagnert av - som alltid i Klippinges bøker - fine bilder.

Jeg kan med hånden på hjertet si "løp og kjøp" - og kom dere til den svenske østkysten. Også håper jeg forfatteren har et par hemmelige steder i ermet hvor han fremdeles kan fiske sjøørret i fred.

Morten Harangen

HAVSÖRINGSGUIDEN SMÅLAND - ÖLAND

Forfatter: Pelle Klippinge

Bokforlaget Settern: www.settern.se

144 sider

ISBN 978-91-7586-641-3

PRIS: SEK 195

KJÆRLIGHETSERKLÆRING TIL ISLAND

ADRIAN LATIMER har fisket regelmessig på Island i snart 20 år.

Denne boka er en hyllest til landet, menneskene der, naturen og, naturligvis, det varierte fluefisket. Med betydelige innslag av humor, forteller han om egne opplevelser i jakten på ørret, sjøørret, røye og laks. Han er opptatt av øyas historie, geologi og natur generelt. Han kommer med mengder av praktiske tips om alt fra tilgjengelig fiske, fluer, lokale fiskeoppskrifter og gode restauranter. Statistikk, forvaltning og oppdrettsproblematikk får også sin naturlige plass i boka. For å nevne noe.

Jeg koste meg med boka til Latimer. Den er godt skrevet, eneste minus i mine øyne er bilde kvaliteten. Den er så som så, og trekker helhetsinntrykket ned. Om du er glad i Island skal du likevel ikke la det skremme deg fra å kjøpe boka. Du vil uansett finne noe interessant å lese der.

Overskuddet går forøvrig til North Atlantic Salmon Fund og The Wild Trout Trust. Forordet skrevet av Orri Vigfusson (NASF) og Shaun Leonard (WTT).

Morten Harangen

FIRE & ICE. FLYFISHING THROUGH ICELAND

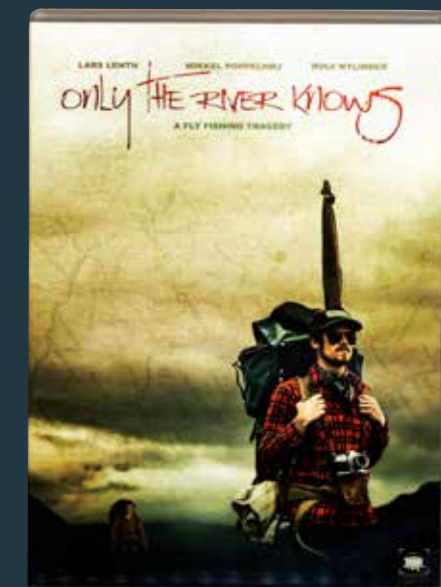
Forfatter: Adrian Latimer

The Medlar Press: www.medlarpress.com

320 sider. Engelsk tekst.

ISBN 978-1-907110-37-5

PRIS: GBP 25

OG NÅ, NOE HELT ANNET

DEN UNGE ØRRETBOMSEN Rolf Nylinder roter seg bort i jungelen På New Zealand. Her snubler han over en hytte hvor han finner dagboken til Lars Lenth. Lenth levde i hytta sommeren 1988 og fanget den ene ørreten større enn den andre. Alt dette leser Nylinder i boka, samtidig som han selvsagt plages med lettskremt ørret og dårlig fiskevær. Etter som dagen går blir han mer og mer oppslukt av dagboken og forsøkene på å kopiere Lenth's bravader fra gamle dager. I ødemarken blir han også trukket mer og mer inn i Lenth's mentale verden, og det ender med at han legger ut på en reise som skal bringe ham via Norge til Australia for å finne Lenth og returnere dagboka til ham.

Dette er en annerledes fluefiskefilm og et ganske morsomt forsøk på å skildre besettelsen som ulmer i enhver fisker. Den unge Lenth spilles av en replikkløs Mikkel Poppelthøj som får noen fantastiske fiskeopplevelser i 80-talls tømmerhugger-skjort mens Lenth leser fra dagboka i voiceover.

Nylinder er en ung, sjarmerende og entusiastisk fluefisker som viser gode evner som skuespiller i denne filmen. Det er fornøylig å følge ham på ferden fram mot møtet med Lenth. For Nylinder møter selvsagt helten sin til slutt, men alt blir kanskje ikke slik han trodde det skulle bli.

Nylinder og de øvrige medvirkende snakker engelsk i filmen, og gjør ingen forsøk på å late som om de er noe annet en skandinaver som gjør nettopp det. Forståelig ut fra tanken om et internasjonalt markedet, og egentlig ganske greit etter tre minutter.

Filmen slites kanskje litt mellom fluefiskefilosofi, Hemingway og klassisk Lars&Bård humor, men det fungerer så absolutt på sine premisser.

Og du blir ganske klar for en tur til New Zealand i tillegg.

ONLY THE RIVER KNOWS

80 min, Engelsk

Med Rolf Nylinder, Mikkel Poppelthøj og Lars Lenth.